

Nová generace?

MLADÍ BÁSNÍCI NA II. SJEZDU SPISOVATELŮ

KAREL ŠIKTANC

Chtěl bych mluvit o některých otázkách a problémech nás mladých, kteří píšeme verše a kteří jsme na sjezdu spisovatelů poprvé, což se asi projeví v tom, že budeme mluvit dost neurovnaně a zmateně, přesto však upřímně o tom, co nás pálí.

Jsou tomu dneska už skoro dva roky, co kritik Zdeněk Slabý hovořil v jednom svém článku o mladé poezii jako o nové krvi naší literatury, hovořil o jejích prvních úspěších a vyvozoval z toho, že se nám tu začíná rýsovat jakási nová básnická generace, s níž je třeba počítat. Bylo mu tehdy z mnoha stran vytýkáno, že se snaží zavést do poezie generační dělítku, že mluví o mladé básnické generaci, ač je třeba mluvit o poezii jako celku, apod. Myslím však, že tyto výtky nebyly plně namístě. Proč nemluvit o mladé básnické generaci? Proč nenahradit kulatý termín „mladá česká poezie“ daleko přesnějším označením „mladá básnická generace“? Tím zdaleka neodporuji faktu, že naši poezii je třeba vidět jako celek, který půjde jednou cestou za jediným cílem. Zdeněk Slabý se však mylil myslím v něčem jiném. To tam, kde tvrdil, že tato mladá básnická generace už ví, co chce, že už má jasno v mnoha otázkách, před které byla postavena.

To byl omyl. Už proto, že to všechno není pravda ještě ani dneska, skoro dva roky po tomto výroku. Jsem přesvědčen, že nám mladým chybí ještě dneska jasnější umělecký program, jsem přesvědčen, že to, co by nám mělo být vlastní, to je umělecké zakotvení v hlubinách i mělčinách našeho dnešního života, stále se nám nedaří, že stále ještě obcházíme kolem ohně, až někteří už třeba lehoučce popálení, že z pramene, z kterého právě my bychom měli nabírat plnými dlaněmi, podařilo se nám zachytit

teprve pár krůpějí, které nám zdaleka nedávají právo domnívat se, že jsme našli pravou cestu. Ano, nám jsou známé obrysy této cesty, my víme, kam vede, kam musí směřovat... ale kudy vede, kterými zátočinami se prodírá, to všechno je třeba ještě hledat, to všechno nás teprve čeká.

Pravda je, že největším dílem nabrali z tohoto pramene naši učitelé, starší básníci, u nichž zvláště v posledních knihách nacházíme už pravdivé postižení vztahů dnešního člověka, pravdivé postižení boje, který vede v této knize život se smrtí. Poslední knihy Nezvala, Hrubína, Závaďy a Mikuláška (z nichž zejména Mikulášskova kniha myslím nebyla přes všechny kladné hlasy dosud plně doceněna a není pořád ještě dost varovným signálem, abychom se podívali na cenné dílo tohoto básníka daleko vážněji a citlivěji), jsou jistě pro naši mladou básnickou generaci dostatečně ostrým zrcadlem jejího zpoždění, jejího tápání a sporého nalézání. Aby mi bylo rozuměno, nejde mi jen o tvárnou výši těchto knih, ta je vcelku samozřejmá, jde mi právě o jejich obsahovou hloubku.

A přece právě my jsme příslušníky generace, která byla a je přímo vychovávána touto současností, přece právě my ji prožíváme daleko samozřejměji, právě my jsme od svého vstupu do literatury srostli s jejími úspěchy i omyly. Můžeme proto, a máme tedy právě my být jejími nejrozumitelnějšími mluvčími a hledat svou uměleckou cestu v této současnosti, v konkrétních osudech lidí, v jejich těžkostech i radostech, v jejich všedních dnech.

Vstupovali jsme do literatury buď těsně před osvobozením, nebo právě s ním. Dlouho strhávání nadšením, dlouho jen citově strhávání vlastními možnostmi a perspektivami, psali jsme verše z radosti, že je tiskneme v novinách, z radosti, že z nich mohou být naše první knížky. Já sám jsem se stal zásluhou jedné básničky, které si povšiml tehdejší kulturní kádr SČM, skoro přes noc redaktorem Mladé fronty, kde jsem tiskl všechno, co bylo zapotřebí, samozřejmě i ve verších, a samozřejmě bez nějaké větší vážnosti ke vzdělání a poznávání. A s tímto nadšením, s daleko více citovou než uvědomělou příslušností k novému životu, jsme vydrželi pár let. Nikdo nám k tomu dlouho nic neříkal, psali jsme verše dál, byly dál nekonkrétní a všeobecné, a my jsme se nad tím ani moc nezamýšleli, ba zdálo se nám dokonce, že jsme už urazili pěkný kus cesty, soudě podle poptávky novin a časopisů. Přišla však chvíle, kdy jsme s tím už nemohli vystačit. Život nás přiměl podívat se jinak, hlouběji, na věci kolem i na to, co jsme psali; celkem lehce a s nadšením. Byli jsme ale už od začátku zvyklí na volné, nezarubané cesty, a tak jsme k nim tíhli i tentokrát. Zamýšleli jsme se nad tím, zda vůbec mohou být hlavní náplní poezie ta „budovatelská témata“, jak se tehdy říkalo, a snažili jsme

se dokazovat své básnické kvality na tématech, která nežádala největší hledání, největší rvačky... na básničkách o domově, na vzpomínkách, na milostných obrázcích. Moc rádi jsme začínali mluvit o nutnosti hloubky v poezii, a neviděli jsme, že právě té hloubce se vyhýbáme... záhy jsme si dokázali povšimnout, že třeba poezie Pavla Kohouta zůstává hodně na povrchu, že je často víc gestem či idylkou, ale nedovedli jsme si přiznat, že Kohout přes to všechno je přece jenom někdy i blíž životu, který žijeme, než my, že je přece jenom někdy i odvážnější (i když to slovo dneska nerad užívám, neboť je ho používáno už nadbytečně tam, kde jde o samozřejmost), lépe řečeno, že je tedy v pohledech na věci kolem vynalézavější.

A když už jsme i začali vzpomínat a vracet se do dětství, kdybychom byli dodneška pověděli alespoň něco o opravdových problémech růstu naší generace, kdybychom byli přiznali, jak lehce jsme od prvního mírového dne dávali a jak málo brali, jak jsme nerozhodně a rozpačitě stáli, když šel kolem nás Únor, a jak jsme teprve potom o něm spontánně zazpívali... To všechno jsme do dneška svým čtenářům dlužni, ani jsme se pořádně, soudružsky a chlapsky, nepředstavili těm, jež žádáme, aby nás četli, těm, kterým chceme svým uměním pomáhat.

Ne, nechci tu sobě a svým přátelům jen sypat popel na hlavu, abych dokázal svou jasnozřivost. Bylo by to stejně hloupé jako snahy mnohých soudruhů teď po XX. sjezdu KSSS buď přes noc obrátit o velký počet stupňů, nebo dokazovat, že oni už dávno věděli o nebezpečí, že jim bylo už dávno jasné, jakých chyb se dopouštíme, čímž jen pádněji dotvrzují svou nečestnost nebo absolutní neschopnost zamýšlet se sami nad sebou. Mluvím-li už o tom, nemohu nepovědět, že mi bude osobně vždycky daleko bližší ten, kdo se o dobrou věc rval, dopouštíje se třeba omylů, než ten, kdo se včera a především tvářil nemastně, neslaně a nehnul ani prstem pro společné dílo, a dneska vystupuje jako trpitel či člověk osvícený.

Ne, sypat popel na hlavu nechci. Ale vidím opravdu velký dluh a neujasněnost uměleckého programu nás mladých. Ani kritika nám dodnes neřekla, co říci mohla a měla: buď na nás zkoušela svůj bystrozrak a um, bez podrobnějšího zamýšlení nás známkovala, nebo shovívavě ohlašovala naše úspěchy, ač šlo převážně o úspěchy dílčí a mizivé. Říkám dodnes. Příkladem toho je myslím i skutečnost, jak byla skoro manifestačně přijata významná báseň Kunderova o Fučíkovi, ač by bylo bývalo namístě provést pečlivý rozbor, odhalující i její nedostatky.

Ptáte se jistě, co tedy s tím, jak z toho. Zůstat jen u skeptického konstatování, u lomení rukama, by bylo opravdu málo. Samozřejmě je, že odpověď tu čeká na nás samé, na každého z nás, na naši práci. Vidím

však ještě jinou cestu z této situace. Domnívám se, že zatímní stav, pro nějž je charakteristické, že každý si jdeme svou pěšinkou, že si vaříme každý pod svou pokličkou svou polívčičku, je jednou z hlavních příčin tohoto ne plně uspokojivého nástupu naší mladé básnické generace. Neboť stejně jako si každý z nás doposud úzkostlivě hlídal a střežil své výtěžky, stejně tak doposud každý z nás sám klopytal přes překážky, stejně tak každý z nás sám bloudil... A my často mluvíme o tom, jak je třeba se učit od starších soudruhů, jak je třeba jít jejich cestou. Učme se tedy i co nejpraktičtěji. Příslušníci této generace si byli navzájem blízcí, ač nebyli samozřejmě ve všem zajedno, scházeli se, pomáhali si, sdružovali se a dělili se o úspěchy i prohry. O tom my zatím jenom sníme. Ale věřím, že to není sen neuskutečnitelný, ani zastaralý. Samozřejmě že jsme a že zůstaneme každý jiný, jako lidé i jako básníci, ovšem k nezaplacení bude pro každého z nás výměna zkušeností a vědomí společného boje o jediné vítězství – o budoucí vítězství naší poezie. Trápí nás v současné době mnoho drobných i závažných otázek našeho řemesla: otázka epičnosti, otázka básnické zkratky, otázka obrazivosti atd. – a to mluvím jenom o básnících. Bylo by však jistě účelné sblížit se i s mladými prozaiky a dramatiky a dělit se i s nimi o problémy umělecké práce.

Sešli jsme se teď několikrát, pár dní před sjezdem, v kruhu asi sedmi lidí, a viděli jsme, že to má svou cenu. Všechna osobní a skupinová rozhořčení by byla zbytečná, kdybychom se scházeli a prohovořovali si všechno, co máme na srdci.

Zdá se mi ovšem, že toho všeho těžko dosáhneme na půdě Svazu spisovatelů. Nejen proto, že byly třeba v práci básnické sekce přestávky až dvouroční, ale proto, že tato půda je přes všechny případné změny přece jen příliš oficiální, mladí básníci jsou přirozeně před očima svých starších soudruhů zaražení a zamlklí a pracovní efekt těchto schůzek pak pozbývá většinou významu. Ale jistě stojí za úvahu, zda by takovéto sdružení mladých spisovatelů nebylo namísto např. kolem časopisu Květen, či kolem Divadla poezie, o němž se začíná v poslední době dost mluvit. Netvrdím ovšem, že by se snad tím měly problémy mladých spisovatelů vůbec vyknout z rukou Svazu spisovatelů. Právě naopak. Stojí za zamyšlení, zda by se nám v budoucnu nevyplatila zkušenost, jakou udělali v Sovětském svazu a v Rumunsku se sjezdem mladých spisovatelů. Nemusel by trvat celý týden a stačil by mu jeden konkrétní referát. Možná, že právě takový konkrétní úkol, byla-li by jeho příprava svěřena právě mladým spisovatelům, byl by nejvhodnější základnou pro jejich sblížení a společnou práci.

Jsem přesvědčen, že to všechno může nám mladým pomoci. Že to stojí za kus práce. A budí-li snad přece jenom těchto pár slov dojem naší

vlastní méněcennosti či strachu, zda už není pozdě, myslím, že ani to není pro nás na škodu. Znamená to jistě víc, než znamenala dosavadní lhostejnost či laciná spokojenost.

JIRÍ V. SVOBODA

Nebylo by nic lehčího než svalovat vinu za naše vlastní nedostatky na politickou, a zvláště kulturněpolitickou situaci posledních let. Přesvědčivých důkazů by se tu našlo dost a dost, protože dost a dost bylo temných stránek ve veřejném životě, který nás obklopoval. Myslím však, že kterýkoli spisovatel v kterékoli době, i té nejnepřehlednější, musí hledat příčinu svých tvůrčích neúspěchů, svého tápání, svých zákrutů a scestí především v sobě. Proč jsem například já kolem roku osmačtyřicátého, v horečné touze zachytit ten prudký kvas života kolem nás, klopýtal často od verše k verši a zachycoval jen povrch té skutečnosti, jen její nejkřiklavější, kulisové příznaky? Proč jsem jinde zase šel prošlapanou cestou nehlubokých veršů vzpomínkových, krajinných a milostných impresí – než jsem pochopil, že jen poezie skutečně pronikající do nejtajnějších koutů dnešního života může být poezií své doby? Proč jsme podléhali různému tlaku shora, škodlivým vlivům a zkresleným názorům? Především proto, že jsme sami nestáli dost pevně na nohou, neznali všední život dnešního člověka, že v našich hlavách byl zmatek – třebaže jsme si myslívali, že jsme dosti vzdělanými marxisty. Po některých špatných zkušenostech jsme se dali zastrašit a neměli jsme dost statečnosti promluvit tehdy, kdy to bylo povinností našeho svědomí, kdy jsme viděli kolem sebe jevy a skutečnosti, s nimiž jsme nesouhlasili, které jsme odhalovali a odsuzovali jen v důvěrných rozhovorech mezi sebou. Ale vždyť mlčet znamená mnohdy přímo napomáhat.

Pro většinu z nás není jistě v těchto pohnutých týdnech otázkou jedné sebekritické noci prověřit si svou dosavadní cestu, sypat si částečně popel na hlavu a částečně si vyhledávat alibi. Prověřit si svou dosavadní cestu ve světle převratných odhalení poslední doby je bolestivý proces, plný nejistot, pochyb, nezodpovědných otázek, i když – nebo lépe řečeno právě proto, že je to proces zpevňující, očišťující. To není přeskočení plotu, přepnutí vypínače. A jedině příští naše práce ukáže, jak jsme se dovedli sami se sebou vypořádat, zda jsme se pevněji postavili na nohy či zda ten nový vítr nás jen odfoukl zase kousek jinam. Říkám ještě jednou – vinu za to, čeho se nám nepodařilo dosáhnout, neseme v prvé řadě my sami.

Chci-li teď poukázat na některé z jevů, které nás mátlly, brzdily, zakřikovaly a roztrpčovaly, pak jenom proto, abychom všemi silami za-